

Ročenka olomouckých rusistů

Rossica Olomucensia XXXIII (za rok 1994). Ročenka katedry rusistiky na Filozofické fakultě Univerzity Palackého, Olomouc 1995.

Již 33 let vychází v Olomouci rusistická ročenka; samotná rusistika dnes tvoří autonomní součást většího celku - katedry slavistiky. Kromě personálií (sedmdesátiny prof. Rudolfa Zimka) a kroniky shrnující stav olomoucké rusistiky, účast olomouckých rusistů na mezinárodních konferencích u nás i v zahraničí, doktorandská studia a roční bibliografii, najdeme zde několik česky nebo rusky psaných prací literárněvědných, jazykovědných a metodických.

Specifikem olomoucké literárněvědné rusistiky bylo a zůstává kontaktologické studium česko-ruské: potvrzuje to i úvodní stat' Vladimíra Kostřici *Román I. F. Kallinikova Mnichové a ženy a jeho ohlas v dobové kritice*. Připomíná se tu činnost ruského emigranta Iosifa Fjodoroviče Kallinikova (1890-1934), který žil až do své předčasné smrti v Československu. Jeho román *Mošči* (čes. *Ostatky svatých*, v překladu Mnichové a ženy) vyšel zásluhou A. Voronského a M. Gorkého v SSSR v letech 1925-1926. Kostřica sleduje peripetie reakcí tehdejší sovětské kritiky od uznalého ocenění po ideologické odsouzení. Dokumentárním přínosem Kostřicovy studie je také upozornění na Kallinikovův milostný vztah ke K. Kacafírkové a na jeho korespondenci (jak autor uvádí, osm Kallinikovových dopisů mu zpřístupnila paní Květoslava Michálková, rozená Kacafírková, roč. 1911, učitelka hudby v Hranicích na Moravě). Sám Kallinikov v dopise K. Kacafírkové, jak uvádí Kostřica, si nejvíce cenil právě zmíněného románu a pak své práce o Tolstém (jde o vynikající knihu *Lev Tolstoj - tragédie sexuální*, Symposium, Praha 1931); snad to byla jen náhoda, ale v brněnských knihovnách se tato Kallinikovova práce půjčovala i

v letech tzv. normalizace.

Zatímco se naše rusistika začala v posledních letech vracet k moderně, Miroslav Zahradka drobnohledně zkoumá českou recepci M. Gorkého na počátku století a objevuje souvislosti, které krok za krokem borbí černobílé představy o zásadním rozporu modernistické a realistické poetiky a o čtenářské perpecce jeho děl, z nichž Život zbytečného člověka, Zpověď a Městečko Okurov stály a stojí poněkud stranou zájmu světové rusistiky.

Poznámky Zdeňka Pechala *Literární druhy a žánry* řečené in margine přednášek z teorie literatury jsou koncizní a mají podle mého soudu spíše sondážní charakter, zvláště když si uvědomíme šíři a hloubku současné genologie, která se nyní rozvíjí nejen v Německu, Polsku (na fenomenologické bázi), Maďarsku, Rusku, na Slovensku a u nás, ale překvapivě také v anglosaských zemích orientovaných dosud spíše empiricky (spor o to, zda existují žánry jako takové, se někdy na základě filozofické analogie nazývá "sporem nominalistů s realisty"). Z tohoto hlediska by ve výkladu jednotlivých koncepcí neměly chybět středověké, renesanční a klasicistické poetiky, německé a anglické teorie literatury 19. století, Wellkova a Warrenova Teorie literatury (1949; ruský překlad již vyšel, v roce 1996 pravděpodobně vyjde i český překlad) a Wellkova Dějiny literární vědy, P. Hernadi, S. Skwarczyńska, A. Fowler, W. V. Ruttkowski, ale i badatelé čeští a slovenští, z nichž někteří věnovali genologii a žánrové problematice rozsáhlé monografie, nemluvě o Slovnsku literárních žánrů, který vychází již řadu let na pokračování v časopise Zagadnienia rodzajów literackich, stejně jako výzkumy publikované i

v americkém periodiku *Genre*). Právě zde se mimo jiné setkáváme s variantami genologického řešení, které tu Z. Pechal uvádí (napětí mezi možnostmi materiálu dlehm vytvářenými tradicí a škálou individuálních proměn, tedy mezi invariantem a variantními realizacemi - s. 36). V různých genologických koncepcích se toto napětí nazývá podle genetiky "genotyp" a "fenotyp" (Skwarczyńska) nebo "dominanta" a "periferie", "dominantní a variabilní prvek" apod.; specifické členění zavádí skotský genolog Alastair Fowler v knize *Kinds of Literature* (1982) a ovšem také Gennadij Pospělov a Lidija Černěcová v knihách, které zaujaly v 70. a 80. letech. Pechalova solidní sonda implicitně upozornila na to, že by se ve zkoumání žánrové "fyziologie" (netoliko "anatomie") mělo pokročit: nemělo by se přitom zcela odsouvat - nehledě na jeho dobovou omezenost - ani řešení Brunetiérovo.

Příkladem studentského bádání je ruské resumé diplomové práce Michaely Cyprové o významu expozice u Dostojevského metodologicky inspirované výzkumy Bachtinovy.

Z oddílu jazykovědy a metodiky vyniká studie Heleny Flídrové o jazykových charakteristikách skupinové komunikace, která vychází z komunikační a pragmatické lingvistiky; mluvené ruštiny se také dovolává sonda Zdeňky Vychodilové (*K jedné oblasti neexplicitního syntaktického vyjadřování v ruštině a češtině*), zatímco Eva Vysloužilová zkoumá z lingvodidaktického zorného úhlu otázku pedagogické komunikace. Zajímavý srovnávací materiál snáší Ljudmila Stěpanovová ve stati o frazeologických jednotkách s vlastními jmény antického pů-

vodu (typu Pyrrhovo vítězství, Prokrustovo lože, Ariadnina nit aj.). Novinářského jazyka se týká stat' Jeleny Nikolajevové, která způsoby transformace frazeologismů v novinových titulcích dělí do šesti skupin (rozšíření struktury komponentu, záměna jednotlivých komponentů frazeologismů, změna jejich syntaktické struktury, distanční pozice komponentů, kontaminace, tvoření přiležitostných frazeologických derivátů). Netradiční podoby tradičního přísloví a modality zkoumají práce J. I. Seliverstovové a Marii Čirikovové. Lingvisticko-didaktický oddíl ročenky je dynamičtější než literárněvědný v tom smyslu, že sleduje současné modernizační a inovační trendy (mluvená ruština a její transformace v nové společenské realitě).

Recenzní rubrika ročenky mívá tradičně vyhraněné zaměření (Kostřicova recenze Červeňáková *Zázračná literatúra, Zahrádkův komentář ke knize Ruskaja literatúra v zaružebných issledovanijach*, zejména k části, kterou napsala Alla Zločevskaja; spíše než chybějící sborníky bych zdůraznil to, že Zločevskaja přesně postihla skutečný badatelský význam jednotlivých knih; Žváčková informace týkající se konference o Marině Cvetajevové a svazku *Translatologica Pragensia IV*, Anderšova recenze prvního svazku ukrajinsko-českého slovníku, Pechalova recenze knihy Ivana Tolstého, vnuka Alexeje Tolstého a bratra prozaičky Tat'jany Tolsté, o ruské emigraci).

Swazek prezentuje olomouckou rusistiku jako badatelský celek s osobitými orientacemi, s personálními a vědeckými spoji a s více či méně vyhraněným viděním literárněvědných, lingvistických a didaktických problémových okruhů.

Ivo Pospíšil